

УДК 339.9:330.34

JEL Classification: M16

DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.29.2024.308811>**Матвієнко М. В.**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва та туризму
ORCID ID: 0000-0002-5753-683X
Одеський національний морський університет

Белаковський Л. М.

кандидат економічних наук, фінансовий консультант
ORCID ID: 0009-0001-6881-3118

Шапошніков Д. С.

кандидат юридичних наук, приватний підприємець
ORCID ID: 0009-0009-4298-7417

Велюнський Д. А.

здобувач вищої освіти рівня PhD
ORCID ID: 0009-0008-2382-1457
Одеський національний морський університет

Matviienko Maryna*Odesa National Maritime University***Belakovskiy Leonid**

Candidate of Economic Sciences, Financial Consultant

Shaposhnikov Dmytro

Candidate of Law, Private Entrepreneur

Veliunskiy Dmytro*Odesa National Maritime University*

РЕГІОНАЛЬНА ТА СВІТОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ: ЦИФРОВИЙ ПІДХІД

REGIONAL AND WORLD GLOBALIZATION OF BUSINESS: DIGITAL APPROACH

Стаття присвячена розгляду мотивів, причин, поштовхів до регіональної економічної інтеграції бізнесу, визначенню ролі цифровізації у цих процесах, визначенню впливу динаміки діджиталізації на регіональну та світову глобалізацію бізнесу. В статті розглядаються основні причини, фактори та напрямки регіональної інтеграції бізнесу, шляхи усунення протиріч політичного та економічного характеру. Оцінюючи роль впливу цих факторів у світовій торгівлі, в статті розглядаються основні регіони, де інтеграція зросла на комерційному та політичному підґрунті, а також на основі розвитку діджитал-економіки. У статті розглянуто потенціал розвитку преференційних торгових угод через використання новітнього регіоналізму. Розглянуто процес впровадження цієї концепції в міжнародний бізнес. Також проводиться аналіз впливу зростання цифрової економіки на розвиток та вдосконалення системи міжнародного бізнесу. Також визначені основні виклики, які постають перед бізнесом через зростання міжнародної економіки інформації та біг-дата.

Ключові слова: глобалізація, регіональний поділ, міжнародний бізнес, діджиталізація.

The article defines the main ways of international integration based on trade, international division of labour and co-operation and their consequences for business. Attention is paid to the peculiarities of regional associations, the causes and consequences of such forms of interaction. It was examined the motives, reasons, impetus for regional economic integration of business, determined the role of digitalization in these processes, analysed the impact of digitalization dynamics on regional and world globalization of business. The work draws parallels between the causes and results of classical integration and integration based on the development and subsequent penetration of digital technologies into business. The article reflects the main problems faced by business in the process of integration, and the challenges that can be overcome to reach a new level of international integration. Special attention is paid to the role of the political factor for both forms of integration and the reduction of the role of non-economic factors in the further deployment of the digital economy. The article examines the main causes, factors and directions of regional business integration, ways to eliminate political and economic contradictions. Evaluating the role of influence of these factors in world trade, it was examined the main regions where integration has increased on a commercial and political basis, as well as on the basis of the development of the digital economy. The paper examines the potential for the development of preferential trade agreements through the use of the latest regionalism. The process of introducing this concept into international business is considered. The impact of the digital economy growth on the development and improvement of the international business system is also analysed. Also identified are the main challenges facing businesses due to the growth of the international information economy and big data. Attention is also paid to consideration of Ukraine's position in international integration processes and its prospects due to the development and further spread of digital processes in business.

Key words: globalization, regional division, international business, digitalization.

Постановка проблеми. Глобалізація бізнесу, взаємний вплив економічних, політичних, екологічних та соціальних чинників та зміна основ функціонування бізнесу вимагає нового підходу до дослідження процесів побудови бізнес-систем, зв'язків, господарських відносин та системи управління бізнесом. Ці процеси стосуються як окремих країн, так і світової економіки в цілому, оскільки це функціонально та якісно нова стадія інтернаціоналізації, для якої характерні поява нових способів виробництва, особливих форм реалізації та взаємодії бізнесу, вихід на світову арену нових суб'єктів міжнародних економічних відносин, реалізація нових способів ведення бізнесу із використанням цифрових можливостей та розбудовою цифрових систем, переходом частини функціональних дій з офлайну в онлайн, а також зміна характеру міжнародного відтворювального процесу. При цьому спостерігається подальша систематизація міжнародного бізнесу, більш цілісної та взаємозалежної світової економіки та світових торговельних зв'язків.

Отже питання подальшої регіональної та світової глобалізації бізнесу є нагальними в контексті розуміння його перспектив, майбутніх ефективних форм та способів взаємодії з врахуванням нових реалій цифрової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням світової та регіональної інтеграції присвячені роботи американського економіста Теодора Левітта. Він запропонував визначення глобалізації як процес злиття ринків окремих продуктів, які виробляються транснаціональними корпораціями [1]. Також в його роботах визначений вплив глобалізації на розвиток ринків регіонів і країн.

Значна кількість дослідників присвячує свої роботи інтеграції та інтернаціоналізації світового господарства, ґрунтуючись на розвитку та вдосконаленні торговельних відносин, поглибленні міжнародного розподілу праці. Л. Беленький, М. Долишній, Ю. Стадницький, О. Ткач, Л. Шевчук, Н. Мікула та ін. у наукових статтях, монографіях («Регіональні основи транскордонного співробітництва» (1996), «Шляхи і форми розвитку міжнародного співробітництва прикордонних територій України» (1996), «Регіональна політика: методологія, методи, практика» (2001), «Механізми санації депресивних територіальних суспільних систем в контексті формування регіональної політики» (2004), «Просторова організація економіки: минуле, сучасне, майбутнє» (2011), «Регіональні просторово-економічні системи: сучасний стан та перспективи розвитку» (2012), «Конвергенція регіонів у транскордонному просторі» (2012) та ін.) досліджують просторовий розвиток економіки в контексті регіоналізації та глобалізації, дають визначення поняття просторової економіки, регіональної системи, формують методологію та визначають дослідницькі методи, можливі для використання в цій сфері. Роботи Ф. Заставного, М. Мальського, О. Шаблія, С. Писаренка, М. Пістуна, Я. Олійника, М. Кизим присвячені узагальненню та аналізу теорій розміщення продуктивних сил і регіональній економіці, економічному районуванню території України, визначенню теоретичних положень, формуванню методології та дослідницьких методів, розробці наукових основ транскордонного співробітництва, механізмам санації депресивних територій.

В роботах лауреата Нобелівської премії Я. Тінбергена «On the theory of economic policy» (1952), «Economic policy. Principles and design» (1956), «International economic integration» (1965) розроблено методіку побудови динамічних моделей економічного аналізу просторової взаємодії центрів економічної діяльності та обґрунтовано елементи теорії розміщення.

Дослідженню інтеграції як процесу зближення, взаємопроникнення, зрощування національних економік у межах інтеграційних угруповань у загальних територіальних межах держав, які об'єднуються, та виникненню міжнародних регіональних комплексів присвячені роботи М.М. Літвінцева, Є.П. Пузакова, В.Є. Рибалкіна, А.А. Задоя, Г.Ю. Гагаріну, А.П. Кіреєва, С.В. Мочерного та ін.

Г.Ю. Гагаріна, С.В. Мочерний, А.А. Задоя і Ю.А. Щербанін досліджують міжнародну інтеграцію як єдиний процес в світових масштабах.

К.Т. Кравченко, К.А. Семенов, Є.Ф. Борисов розглядають інтеграцію процес створення єдиної багатонаціональної економіки з єдиним відтворювальним циклом на заміну національних економік.

Р.І. Хасбулатов, С.В. Мочерний, О.Г. Чувардинський, Х. Андерсон вважають, що глобалізація має бути досліджена як економічна категорія і як процес.

Дослідження процесів розвитку та впровадження інноваційно-інформаційних технологій у бізнес висвітлені в роботах Б. Кінг, М. Мілер, Дж. Сінкі, П. Туфано, У. Фрейм, Дж. Уайт, С. Сторичевої, І. Карчевої, С. Козьменка, В. Коваленко, С. Шелудька, Н. Циганової та ін.

Багато як іноземних, так і вітчизняних вчених досліджують інтеграційні процеси в окремих регіональних утвореннях, або на рівні окремих великих гравців на міжнародному рівні [2].

Проте швидкість розвитку цифрових технологій та глибина їх проникнення у бізнес зумовлює необхідність дослідження процесів глобалізації саме враховуючи розвиток і перспективи інформаційних технологій та обґрунтування етапів їх розвитку й впровадження у сферу міжнародного бізнесу на різних функціональних рівнях – банкінг, управління, облік, виробництво, рітейл, бізнес-моделювання, інвестування та інші. Також більш глибокого аналізу потребують тенденції, які відбуваються на певному етапі впровадження ІТ у бізнес та перспективи їх подальшого розвитку. Усе це зумовило актуальність вибраної тематики дослідження.

Формулювання цілей статті. Основна мета статті – визначити подальші перспективи глобалізації та регіоналізації враховуючи проникнення і суттєвий вплив інформаційних технологій на міжнародний бізнес, окреслити можливі зміни у бізнес-процесах, фінансуванні і системі управління ним в нових реаліях.

Виклад основного матеріалу. Процес міжнародної інтеграції чинить суттєвий вплив на держави як у межах, так і поза контекстом регіонів, у яких вони розташовані. Тенденції, які стимулюють інтеграцію на глобальному рівні, виявляються з більшою інтенсивністю саме на регіональному рівні. Ступінь зрілості зв'язків між регіонами щодо стану регіональної інтеграції помітно різняться між різними частинами глобальної економіки. Ці відмінності викликані як політичними, так і економічними факторами.

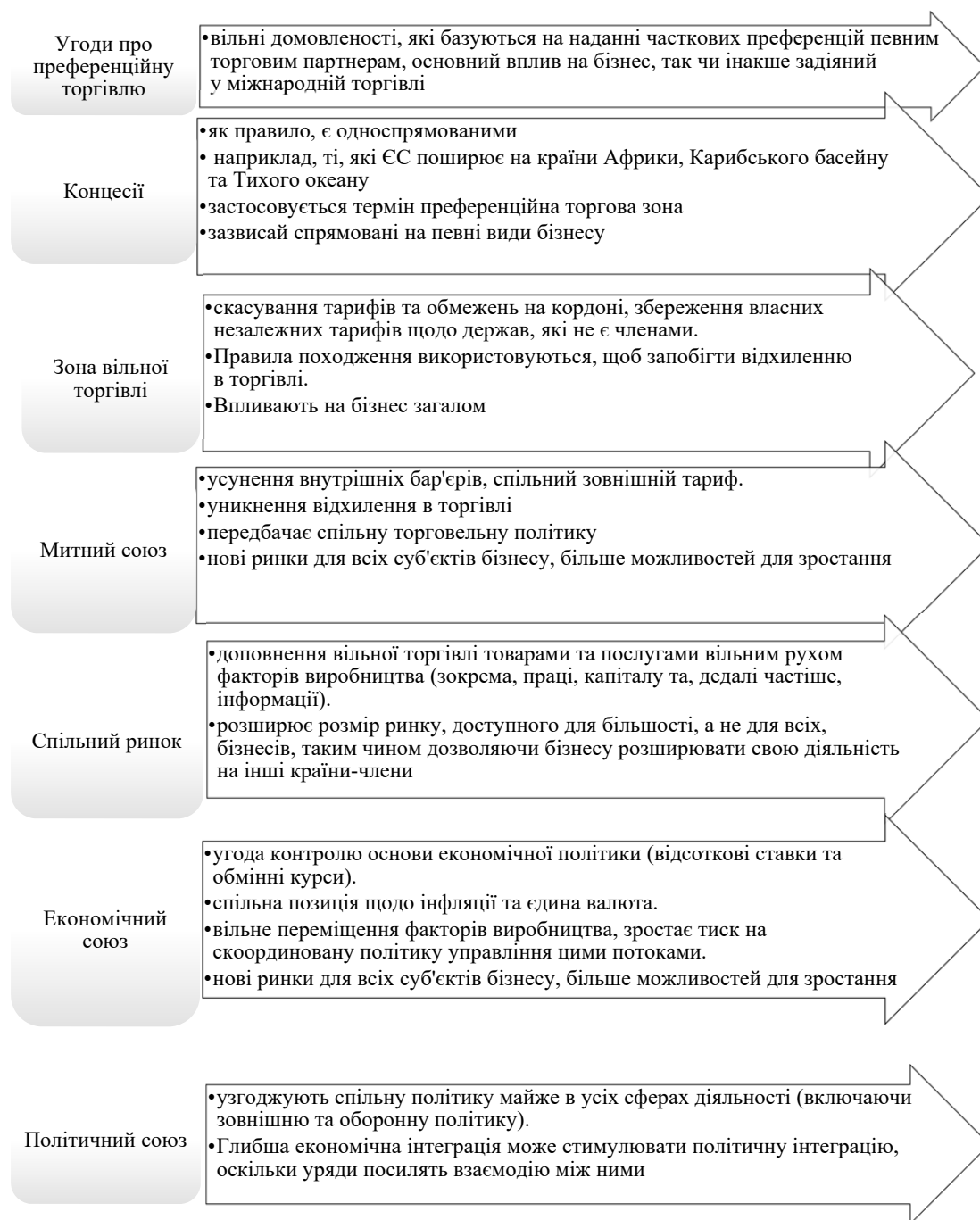

Рис. 1. Шляхи економічної інтеграції та їх наслідки для бізнесу

Джерело: власна розробка

За своєю суттю регіоналізм в бізнесі та економіці проявляється перш за все в угодах про преференційну торгівлю між обмеженою групою держав. На практиці офіційна економічна інтеграція дуже часто, хоча й не завжди, випливає з таких преференційних торговельних угод (рис. 1). Отже, основою регіональної економічної інтеграції є усунення дискримінації між суб'єктами господарювання в державах-учасниках. Незважаючи на це, регіоналізація за своєю суттю передбачає дискримінацію між державами, які є членами регіонального угруповання, і тими, які ними не являються.

«Новий регіоналізм» є багаторівневим поняттям, він охоплює і такі великі регіональні структури, як Євросоюз, АТЕС (Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво), НАФТА (North American Free Trade Agreement), МЕРКОСУР (спільний ринок країн Південної Америки, економічна та політична угода між Аргентиною, Бразилією, Уругваєм, Парагваєм та Венесуелою. Чилі, Колумбія, Еквадор, Перу, Гайана та Суринам наразі мають статус асоційованих членів), АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії) тощо, і участь окремих регіонів окремих держав в утворенні прикордонних спільних господарських просторів

низки країн («трикутники економічного зростання» в Південно-Східній Азії), і усебічний розвиток міжрегіональних угод, що призводить до появи «макрорегіонів» (північноатлантичний, тихоокеанський, євразійський, «південний»).

Наприклад, між США та Євросоюзом підписана низка угод, основна мета яких не зважаючи на конкуренцію тісне різнобічне економічне партнерство, визначення принципів, правових основ і механізмів взаємних відносин. Динаміка загального обсягу торгівлі подана на рис. 2. Як приклад дії лібералізації та зворотних процесів можна визначити, що санкційна політика США підштовхнула ЄС у бік торгівлі з КНР (частка експорту з ЄС до КНР зросла з 1,28% від ВВП у 2017 р. до 1,46% від ВВП у 2020 р., частка імпорту збільшилася з 2,43% від ВВП до 3,07% від ВВП відповідно) [2]. При цьому значення торгівлі з США для економіки ЄС відчутно знизилася (імпорт – до 1,61%). Аналіз динаміки РМІ (Purchasing Managers' Index) показує, що обраний курс та обмеження вдарили по підприємницькій активності провідних промислових виробництв, орієнтованих на експорт. При цьому обсяг двосторонніх інвестицій у 2022 році перевищив 1,1 трлн євро. Частка поставок з ЄС в імпорті США склала в тому ж році 24%, а американського експорту в ЄС – 19,3% від загального обсягу вивезених за кордон товарів.

Спостерігається значне позитивне сальдо торгового балансу ЄС з США. Але подібні результати стали можливі завдяки підписанню у серпні 2020 року домовленостей, за якими вперше за два десятиліття були знижені певні тарифи (за принципом найбільшого сприяння, тобто мита знято для всіх торгових партнерів) [21]. Отже документи про тісне партнерство, незважаючи на наявні значні розбіжності, створюють основу для забезпечення більш ліберальних умови для виробників, експортерів, інвесторів кожної зі сторін. Тобто суттєво впливають на розвиток і вектор бізнесу обох учасників. Але не менш значний вплив, а подекуди вирішальний, який забезпечує тиск на прийняття

політичних рішень щодо лібералізації, чинять саме інтеграційні процеси, які відбуваються саме через діджиталізацію. Перехід бізнесу на цифрову основу поступово знижує роль кордонів і переорієнтовує бізнес (поточним вектором є Китай). Зупинити цей процес стає дедалі важче, отже міжнародна інтеграція відбувається під впливом імплементації не тільки політичних та економічних, але і цифрових рішень.

Регіональна економічна інтеграція впливає на все більшу кількість держав і стає все більш помітною в рішеннях для бізнесу. Протягом останніх десятиліть СОТ санкціонує все більше угод про преференційну торгівлю, які охоплюють усі континенти. Наприклад, чиняться спроби об'єднання двох Америк (Північної і Південної) та створення в Західній півкулі Всеамериканської зони вільної торгівлі (ФТАА). Її учасниками будуть НАФТА і країни Латинської Америки. На цей суперрегіон може припадати 27–28% світового ВВП. Створюються відповідні правова база, робочі органи і активно ведеться організаційна робота по створенню ФТАА. Поточні кроки до регіональної інтеграції є відходом від попередніх зусиль, які не були ані такими численними, ані такими успішними. СОТ виділила чотири основні тенденції у формуванні регіональної інтеграції (рис. 3).

Отже зусилля створення сильних регіональних угруповань спрямовані за визначеними 4 векторами. Але паралельно зростає і розчарування щодо цінності, процесу та прогресу глобалізації, ефективності старих та нових регіональних утворень. Частково це відбувається за рахунок великої долі політичної складової і спроб домінування саме політичних рішень над економічними. В цей же час тенденція у глобалізації на цифровому рівні, глобалізації обміну даними навпаки тяжіє до суттєвого зростання.

За період 2005–2020 рр. глобальні потоки даних зросли на 45%. Це пояснюється тим фактом, що бізнес та приватні особи використовують цифрові технології, знаходять нові ринки, змінюють порядок існуючих

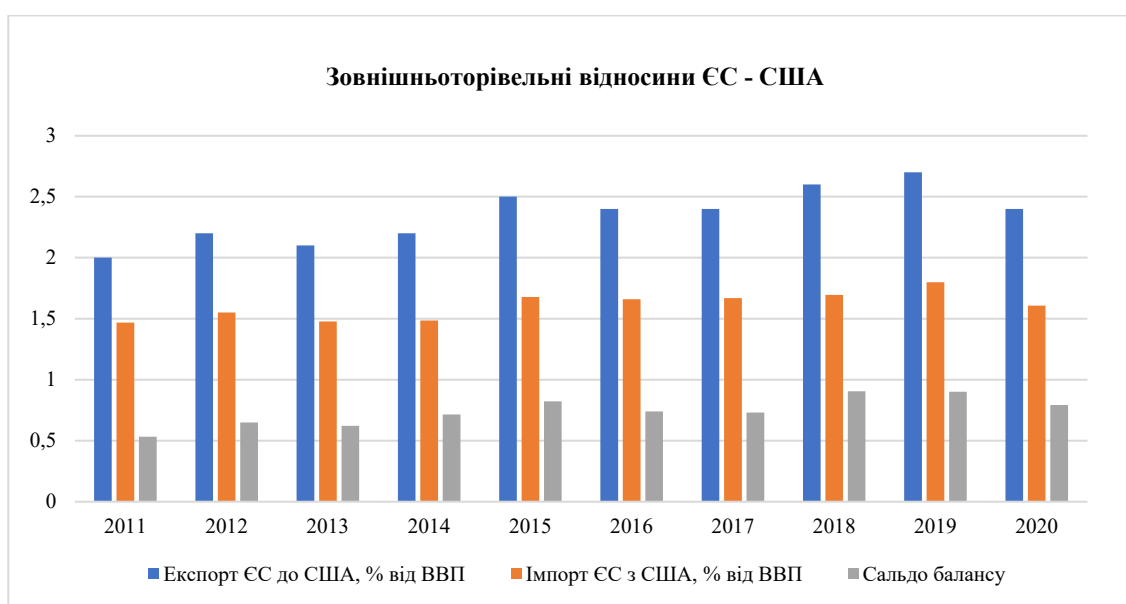

Рис. 2. Динаміка торгівельних відносин ЄС – США

Джерело: власна розробка

Рис. 3. Основні тренди регіональної інтеграції, які моделюють майбутній ландшафт для бізнесу

Джерело: власна розробка

процесів і легше беруть участь у міжнародній взаємодії. Якщо глобалізація 20-го століття у багатьох сенсах характеризувалася зростанням торговельних та інвестиційних потоків, то глобалізація 21-го століття все більше характеризується простою правдивістю потоків даних (рис. 4).

Однак, звісно, для існуючих підприємств ці нові потоки даних також є викликом, оскільки вимагають суттєвої перебудови не лише системи управління, але і часто самої моделі бізнесу.

Цифрова глобалізація являє собою іншу форму глобалізації, оскільки акцент зміщується на міжнародну передачу інформації, ідей та інновацій. Цей шлях стає більш нематеріальною формою глобалізації.

Форми передачі даних базуються на висновках, створених користувачами (як корпоративними, так і некорпоративними), які як стають цінністю самі по собі, так і стають все більш визначними для управління фізичними транскордонними потоками (наприклад, відстеження глобального руху логістичних потоків). Дійсно, до 2019 року 12% транзакцій між бізнесом і споживачем здійснювалися за допомогою онлайн-систем, таких як eBay. Враховуючі тенденції можна говорити, що цей показник лише зростатиме, оскільки процеси, пов'язані із появою інтернету речей, розвиватимуться. До кінця 2019 року майже половина з 7 мільярдів людей у світі були онлайн.

Чисельність населення світу склала понад 8 мільярдів людей по оцінкам на 2022 рік. На початок 2023 року 5,44 мільярда людей користувалися мобільними телефонами, що становило 68% загальної чисельності населення світу. Кількість унікальних користувачів мобільних телефонів за останній рік збільшилася більш ніж на 3% – на 168 мільйонів нових користувачів. За останніми розрахунками у світі налічується 5,16 мільярдів користувачів інтернету. Це означає, що 64,4% світового населення мають доступ до інтернету. За рік кількість інтернет-користувачів зростає на 1,9% [23] (рис. 5).

Цифрові платформи через свою специфіку і способи організації є важко контрольованими з боку урядів та великих бізнесів, а більшою мірою знаходяться під впливом менших бізнесів та окремих осіб, звичайно, у сукупності, вони пропонують підприємствам будь-якого розміру переваги процесу інтернаціоналізації.

Рис. 4. Основні тренди глобалізації на рівні цифровізації бізнесу

Джерело: власна розробка

Рис. 5. Динаміка кількості інтернет-користувачів у світі

Джерело: власна розробка

Через торгівельні та фандрайзингові платформи соціальних медіа процес глобалізації поширюється на всі соціально-економічні верстви та майже на всі економічні процеси. Але забезпечення глобального ефекту можливе лише якщо мережа має просторову розповсюдженість, саме тоді вона здатна демонструвати найбільші переваги від глобалізації даних.

Країни з найбільшим цифровим індексом (з найвищим рівнем транскордонних потоків даних на душу населення) зазвичай є розвиненими державами з високим рівнем надання послуг (Нідерланди, США, Сінгапур).

Як і глобалізація в цілому, мобільність даних зосереджена на регіоні, а не на глобальній економіці як такій, тобто також можемо відмітити саме регіональний аспект інтеграції. Більше двох третин усіх потоків даних відбуваються між державами в межах одного регіону. Однією із тенденцій є також поділ за рівнем розвитку (до 75% потоку даних генерувалося розвиненими державами у 2020 р., але можна відмітити зниження цього показника з 90% у 2005 р.). Ця тенденція співпадає з мобільністю матеріальних потоків між державами.

Найважливішим елементом розвитку інформаційної економіки став трансфер знань, широке використання знань та інформації як входу, так і виходу в бізнес-системі. За даними Організації економічної кооперації та розвитку [24], на працівників інформаційних технологій (тобто тих працівників, для яких джерелом цінності є вбудовані знання, а не фізичні здібності), припадає понад 80 відсотків робочих місць у сучасних розвинених економіках. Цьому процесу сприяє перехід до «невагомої економіки, яка все більше залежить від нематеріальних активів (зокрема, від використання ідей), а не від виробництва, яке стає фізичним ресурсом. Це ускладнює вимірювання економічної активності та розміру економіки. Дедалі більше кожен бізнес існує перш за все, як інформаційний, якщо аналізувати бізнес-процеси (наприклад, програмне забезпечення та медіа), де контент є основним джерелом вартості. Більш традиційні компанії стають більш інформа-

ційно- та наукомісткими. Проілюструємо таку тенденцію на прикладі автомобільної промисловості. Тут спостерігається відчутне зростання вартості, пов'язаної з цінністю інформації та знань, вбудованих у продукти. Таким чином, важливість інформації та знань у різних галузях стає все більш очевидною.

Але слід відзначити відмінності між бізнесом, де інформація є продуктом, і бізнесом, де вона є основним компонентом кінцевого продукту чи послуги. Наприклад, в автомобільній промисловості високий відсоток вартості продукції відображається у знаннях техніки та технології. І як протилежний приклад, ігрова індустрія, де саме кінцевим продуктом є технології.

Таким чином слід відмітити, що розвиток інформаційної економіки провокує виникнення віртуальних ланцюжків створення вартості, де поява важливої інформації на всіх етапах фізичного ланцюга створення вартості повинна бути вбудована та використана для отримання конкурентної переваги бізнесу. Цей елемент не тільки покращує процеси та операції всередині бізнесу, але також покращує продуктивність підприємства шляхом створення кращої координації. Ці процеси відбуваються не тільки всередині бізнес-системи, але й у взаємодії між бізнесами та в глобалізаційних процесах, про що свідчить зростаюче використання екстра-нет, які забезпечують зв'язок між підприємствами та надійними покупцями та постачальниками.

Для інформаційної економіки існують як внутрішні, так і зовнішні виклики (рис. 6). Співробітники та клієнти повинні вміти працювати зі зростаючою кількістю інформації та вирішувати, яка інформація є найціннішою. Інформаційне переважання потенційно може підірвати багато переваг інформаційної економіки, ускладнюючи прийняття рішень і знижуючи ефективність бізнесу, тому підприємства стикаються з проблемою не тільки зробити так, щоб їх «почули» через величезну кількість інформації, але також для забезпечення того, щоб внутрішні процеси могли обробляти великі обсяги інформації, що генерується в сучасній економіці.

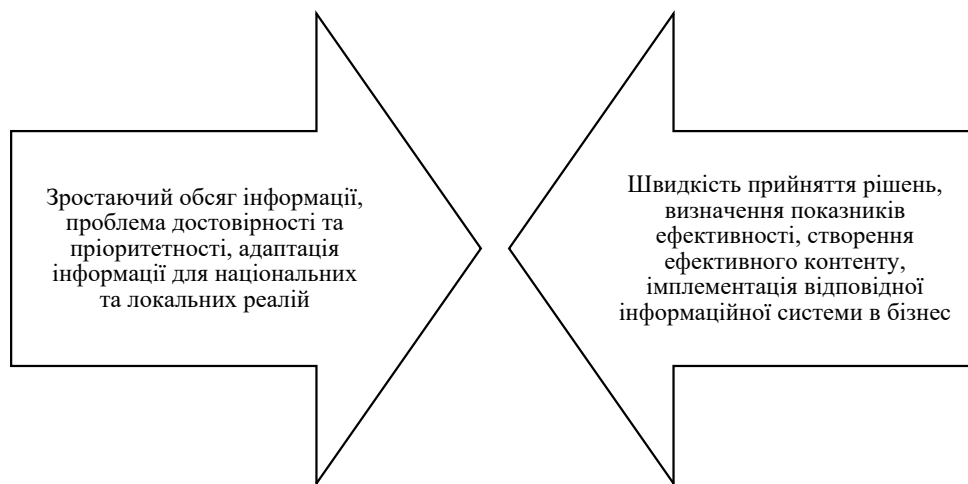

Рис. 6. Виклики глобалізації бізнесу цифровим шляхом

Джерело: власна розробка

Подальше впровадження ІТ має великий вплив на природу глобальної економіки, через створення потенціалу для зниження витрат, видозмінення їх структури, економію простору та часу. Волоконно-оптичні кабелі високої пропускної здатності є ознакою останньої логістичної революції та утворюють інфраструктуру, яка створює миттєвий зв'язок і (у випадку цифрових товарів) торгівлю. Такі події тісно пов'язані з розвитком Інтернету як глобального явища. Більш широке розгортання та використання цього ядра технологій суттєво змінить більшість видів бізнесу у найближчому майбутньому, структуру витрат в них, так само, як і принципи інтеграції.

Нарощення потенціалу за рахунок регіональної інтеграції має свої результати, як, наприклад, це відбувалося з Європейським союзом за рахунок нових розширень 2007 та 2013 років, що дозволило суттєво збільшити ресурсну базу за рахунок утворення ринку, що охоплює не 15, а 28 держав, чия сукупна частка у світовому ВВП становить вже 23–25%, але залишається обмеженим кордонами, політичними системами і своєю залежністю від глобальних векторів. Інтеграція цифрового порядку таких обмежень не має, оскільки вільно обертається завдяки можливостям інтернет, блокчейн, а останнім часом, інтернету речей і ШІ.

Об'єднання двостороннього характеру зазвичай простіші і менше залежні від політичних течій в регіоні, можуть носити глобальний, а не регіональний характер, так, наприклад, у 2001 році Японія виступила з ініціативою створити зону вільної торгівлі з АСЕАН, паралельно обговорювалися ідеї формування двосторонніх зон вільної торгівлі з Мексикою, Сінгапуром, Республікою Корея, Чилі, Канадою (тобто об'єднання більш глобального характеру. Паралельно не залишають осторонь ідею і регіональної інтеграції – ведуться переговори між Японією, Республікою

Корея і Китаєм про створення північно-східно-азіатської зони вільної торгівлі та подальшому її об'єднання з АФТА – АСЕАН. Японія опрацьовує питання про створення Східно-азіатського економічного угруповання в складі 15 держав, діяльність якого могло б прискорити торгівлю та інвестиційну лібера-

лізацію в країнах АТЕС, але багато з цих починань в тому числі пов'язані з політичними задачами, такими, як створення певної противаги ЄС і НАФТА. Інтеграція на цифровому рівні зазвичай більше пов'язана з бізнес-задачами, рухом фінансових ресурсів, соціальними задачами, тобто носить більш природний характер і забезпечує більш стійкі зв'язки та інтегровані системи.

Зазвичай вважається, що в основі процесу глобалізації знаходяться зміни у сфері виробництва й інтернаціоналізація відтворювального процесу, але останнім часом вибудовується нова база для подальшої інтеграції, цифрова інтеграція. Незаперечним залишається значення розвитку і впровадження все більш складних технологій, збільшення ролі спеціалізації і кооперації праці. Разом з тим, у сучасних умовах існує певне обмеження інтернаціоналізації виробництва. Можна спостерігати гальмування певних деструктивних політичних процесів при загрозі світовій інформаційній системі і певну залежність політичних рішень від можливості необмеженого доступу до неї, а також тісний зв'язок процесів глобалізації та регіоналізації, бізнесового зрощування на регіональній основі саме на базі цифрових процесів та запроваджуваних технологій. Найкращим прикладом є світова фінансова система. В результаті у всіх куточках світу формуються нові міжнародні регіональні об'єднання, які сприяють якісному перетворенню всієї системи міжнародних економічних відносин. Можна зазначити, що процес інтеграції прискорюється з посиленням та ускладненням цифрових зв'язків. Так само, як і у випадку з виробничою інтеграцією, об'єднання відбувається навколо, так званих держав-центрів. В структурі світового господарства в цьому разі можна виділити такі центри, до яких відносяться високорозвинені промислові країни, навколо яких формується «макрорегіональна інтеграція», яка приймає різні форми – від зони вільної торгівлі до зони євро у Європейського Союзу. Але наявність глибоких протиріч і конкурентних позицій сповільнює або навіть тимчасово припиняє таку інтеграцію, як ми можемо спостерігати на парі США – Китай. Всі ці процеси глибоко зачіпають бізнес, змушують його адапту-

ватися під ті і інші вимоги, сповільнюючи і його міжнародну інтеграцію. З іншого боку, об'єднання навколо прогресивних цифрових систем, трансфер технологій таких обмежень не мають і дозволяють бізнесу швидко долати кордони, не прив'язуватися до них при побудові стратегій розвитку. Основними класичними точками промислової регіональної інтеграції є питання стійкого розвитку, протидія кліматичним змінам, екологія. В той час як цифрова інтеграція має більш виражений комерційний, бізнесовий характер.

Перспективи України в інтеграційних процесах пов'язані з необхідністю підтримання природного регіонального європейського вектору через розбудови бізнесу та суспільства на основі вимог сталого розвитку, при цьому забезпечити сильні позиції на виробничому рівні достатньо складно в будь-якій сфері окрім агропромислової. З іншого боку, забезпечення швидкого цифрового розвитку є не тільки нагальною потребою, але і, як показує практика розробки українських цифрових продуктів, цілком можливим шляхом для отримання надійних позицій в світовій інтегрованій системі. Наприклад, вимоги ЄС щодо зеленого курсу, коригування викидів вуглецю на кордоні змусять український бізнес дотримуватися загальноєвропейського курсу щодо викидів діоксиду вуглецю, а отже розвивати альтернативну енергетику. Перспективи подібного підходу на території України, нажал, використовуються Китаєм через інвестиції у відновлювальні джерела енергії (швидко зростали починаючи з 2020 р. і становили понад 2 млрд дол. – це 72% китайських капіталовкладень в український бізнес). Але інтеграція з КНР для України перспективна точки зору пошуку і залучення інновацій, які дозволять знизити витрати на енергоносії в т.ч. для бізнесу.

Більш широке використання ядра цифрової системи фундаментально змінить вартість започаткування та ведення бізнесу, суттєво знизить вартість входу в певні його сектори, а також знизить вагу сприятливих умов для бізнесу в певних регіонах. Вплив Інтернету на комерцію, торгівлю та суспільство залежить від

прийняття технології всіма учасниками соціально-економічного спектру, бізнес-системи. Цей вплив обумовлений дією декількох факторів (рис. 7).

Якщо ці фактори можна узгодити, ці технології можуть мати глибокий вплив на споживачів, комерцію, структуру компаній, політику, уряд, природу економіки в цілому та інтеграційні процеси.

Зміни в бізнес-середовищі, викликані ІКТ, відрізняються від промислових, логістичних і комерційних революцій, які їм передували. Важливим аспектом розвитку інформаційної економіки є її швидке поширення. Інформаційна економіка не тільки стосується всіх секторів економіки, але й впливає на всі функції бізнесу. Інформаційна економіка змінює функціонування та структуру галузей, а також призводить до розробки нових продуктів. Цьому процесу сприяло різке зниження ціни на обчислювальну потужність – безпрецедентне падіння ціни на ключові ресурси. Ці фактори сприяли реалізації певних комерційних переваг (рис. 8).

На малюнку 8 показано три основні канали, через які розширення використання ІКТ може надати бізнесу переваги та конкурентні вигоди. Перший канал – через зростання продуктивності капіталу, де зростання використання ІКТ покращує ефективність. Зростання другого каналу – використання ІКТ призводить до поглиблення капіталу, у якому кількість капіталу продуктивності праці ІКТ на одного працівника збільшується, щоб сприяти виробництву в усіх секторах. Нарешті, використання ІКТ вдосконалює зростання продуктивності через підвищення управлінської ефективності, зниження витрат та покращення комунікацій.

Висновки. Інформаційна економіка впливає на інтеграційні процеси та світове господарство в цілому. Як і в інших «революціях», інформаційна водночас руйнує та створює робочі місця, але шляхом зменшення попиту на робітників фізичної праці та збільшення попиту на працівників інформації та знань. Попит на вчителів, програмістів зростає, як і «міграція розуму». Це чинить суттєвий тиск на бізнес, стимулюю-

Рис. 7. Вплив на швидкість діджитал-інтеграції

Джерело: власна розробка

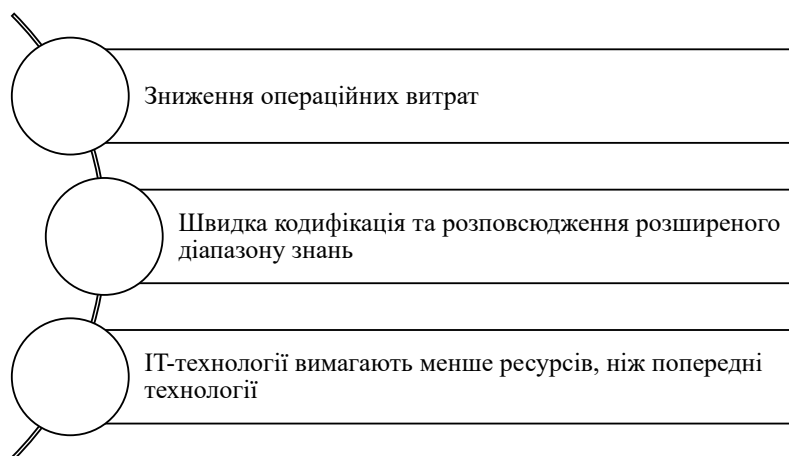

Рис. 8. Базис утворення комерційних переваг на основі ІТ

Джерело: власна розробка

ючи до участі в ефективній підготовці фахівців, здатних стати керманічами змін, пошуку і розвитку носіїв ідей. Існує побоювання, що такий розвиток подій може створити новий нижчий клас, який покладається на низькокваліфіковану роботу в секторі послуг, що призведе до збільшення різниці в доходах між низько- та висококваліфікованими працівниками на мікроекономічному рівні та аке ж розмежування на макроекономічному.

В інформаційній економіці знання не тільки є ключовим ресурсом, але й є дефіцитним. Працівники розумової праці володіють засобами виробництва. Найбільша група працівників інтелектуальних технологій – «технологи знань» (Друкер), які працюють своїми руками, але чия оплата визначається їхніми вбудованими знаннями. Цим працівникам потрібні дві речі, якщо вони хочуть досягти успіху. Перший – формальна освіта для накопичення знань, а другий – безперервна освіта протягом усього трудового життя, щоб підтримувати свої «цінні знання». Цей останній пункт визнає швидке старіння знань і те, що навчання впродовж життя є ключовою рисою інформаційної економіки.

Розвиток інформаційної економіки викликає побоювання у розвинених держав, оскільки бізнесу більше не потрібно жертвувати контактами з головним офісом в обмін на розміщення виробництва у віддалених кра-

їнах глобальної економіки. З низькою заробітною платою та елементарною ІТ-інфраструктурою економіки, що розвиваються, можуть стати суперконкурентоспроможними, отже наявність саме такого типу потенціалу дає можливість Україні суттєво зміцнити своє положення в інтеграційних процесах та забезпечити собі істотні конкурентні переваги. Однак такі аргументи є спрощеними: вони ігнорують відмінності у продуктивності та спотворюють різницю між абсолютними та порівняльними перевагами. Існує побоювання, що ІКТ дозволяють торгувати послугами, які раніше не продавалися, і що будь-які послуги, надані в Інтернеті, можна передавати куди завгодно. Наприклад, існує тенденція, коли компанії передають на аутсорсинг низку комерційних послуг, від продажу квитків до комп'ютерного програмування, у країни, що розвиваються.

ІКТ дозволять бізнесу децентралізувати виробництво та спеціалізуватися на потребах певних країн та регіонів. ІКТ дозволяють підприємствам ширше та ефективніше використовувати національні порівняльні переваги. Порівняльна перевага між державами залежатиме від того, наскільки добре працівники застосовують знання та інформаційні ресурси. Це означає, що держави з краще освіченим населенням повинні мати можливість підтримувати свою конкурентну перевагу в інформаційній економіці.

Література:

1. What Business Are You In?: Classic Advice from Theodore Levitt. URL: <https://hbr.org/2006/10/what-business-are-you-in-classic-advice-from-theodore-levitt>
2. Т. Зосименко. Економічні інтереси України на тлі суперечностей у геополітичному трикутнику США – Китай – ЄС. URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2021/09/EU_china_usa.pdf
3. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / пер. з англ. В. Дмитрика. Львів : Кальварія, 2005. 380 с.
4. Дж. Сорос. Криза глобального капіталізму. Київ : Основи, 1999. 259 с.
5. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин: колективна монографія / за ред. О.А. Довгаль, Н.А. Казакової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.
6. Fujita M., Krugman P. The New Economic Geography: Past, Present and the Future. *Papers in Regional Science*. Wiley-Blackwell, 2004. Vol. 83. P. 139–164.
7. World Trade Report 2003. WTO. N.-Y.; Geneva, 2003. P. 47.
8. World Investment Report 2003. United Nations. N.-Y.; Geneva, 2003. P. 218
9. Rosamond B. Theories of European Integration. London, 2000. P. 11–12.
10. Wallace W. The Dynamics of European Integration. London, 1990. P. 9.

11. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності : монографія / Філіпенко А.С., Будкін В.С., Дудченко М.А. та ін. Київ : Знання України, 2004. 304 с.
12. World Economic Outlook 2016. IMF Electronic resource. Washington, 2017. September. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2017/world-economic-outlook-2017>
13. World Trade Organization Annual Report 2016 Electronic resource. Geneva, 2017. Way of access: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep16_e.pdf
14. Жекало Г.І. Цифрова економіка України: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26, Ч. 1.
15. Цифровізація економіки як фактор економічного зростання: колективна монографія / За заг. ред. О. Л. Гальцової. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 260 с.
16. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. Київ : Заповіт, 2019. 190 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-03/veselovsky-20_03.pdf
17. Joint Statement of the United States and the European Union on a Tariff Agreement. URL: https://web.archive.org/web/20200825224948/https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/august/tradoc_158918.pdf
18. Коломієць Г.М., Глушач Ю.С. Цифрова економіка: контроверсійність змісту і впливу на господарський розвиток. *БИ*. 2017. № 7 (474).
19. Головні висновки звіту Global Digital 2023. URL: <http://surl.li/oiacpi>
20. Economic Outlook No 115 - May 2024. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EO>

References:

1. What Business Are You In?: Classic Advice from Theodore Levitt. Available at: <https://hbr.org/2006/10/what-business-are-you-in-classic-advice-from-theodore-levitt>
2. Zosimenko T. Ukraine's economic interests against the background of contradictions in the US-China-EU geopolitical triangle. Available at: https://prismua.org/wp-content/uploads/2021/09/EU_china_usa.pdf
3. Fukuyama F. (2005) The Great Crash. Human nature and social recovery order / trans. from English V. Dmytryk. Lviv: Kalvariya, 380 p.
4. J. Soros (1999) The crisis of global capitalism. Kyiv: Basics, 259 p.
5. Dovgal O. A., Kazakova N. A. (eds.) (2018) Globalization and regionalization as vectors of development of international economic relations: collective monograph. Kharkiv: V.N. Karazin KhNU, 540 p.
6. Fujita M., Krugman R. (2004) The New Economic Geography: Past, Present and the Future. *Papers in Regional Science*. Wiley-Blackwell. Vol. 83, pp. 139–164,
7. World Trade Report 2003. WTO. N.-Y. ; Geneva. (2003). P. 47.
8. World Investment Report 2003. United Nations. N.-Y. ; Geneva. (2003). P. 218
9. Rosamond B. (2000) Theories of European Integration. London. Pp. 11–12.
10. Wallace W. (1990) The Dynamics of European Integration. London. P. 9.
11. Filipenko A. S., Budkin V. S., Dudchenko M. A. and others (2004) International integration processes of modern times: monograph. Kyiv: Knowledge of Ukraine, 304 p.
12. World Economic Outlook 2016. IMF. Washington. (2017). Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2017/world-economic-outlook-2017>.
13. World Trade Organization Annual Report 2016 Electronic resource. Geneva. (2017). Available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep16_e.pdf.
14. Zhekalov G. I. (2019) Digital economy of Ukraine: problems and development prospects. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, issue 26, part 1.
15. Galtsova O. L. (eds.) (2021) Digitization of the economy as a factor of economic growth: collective monograph. Kherson: Helvetyka Publishing House, 260 p.
16. Yurchyshyn V. (eds.) (2019) Modern trade wars and their impact on economic growth and development in the world and Ukraine. Kyiv: Zapovit, 190 p. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-03/veselovsky-20_03.pdf
17. Joint Statement of the United States and the European Union on a Tariff Agreement. Available at: https://web.archive.org/web/20200825224948/https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/august/tradoc_158918.pdf
18. 18. Kolomiets H. M., Glushach Yu. S. (2017) Digital economy: controversial content and impact on economic development. *BI*, no. 7 (474).
19. Key findings of the Global Digital 2023 report. Available at: <http://surl.li/oiacpi>
20. Economic Outlook No. 115 – May 2024. Available at: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EO>